

ENIGE INTERESSANTE, MET DRIJVENDE VOORWERPEN OP DE NEDERLANDSE KUST AANGESPOELDE ZEEPISSEBEDDEN EN ZEEPOKKEN

L. B. HOLTHUIS.

Door de leden van de Strandgroep der N.J.N. en N.N.V. en door andere belangstellenden in de mariene fauna van ons land is in de laatste jaren veel aandacht besteed aan de planten en dieren, voorkomende op aan onze kusten aangespoelde drijvende voorwerpen zoals kurkenbossen, stukken hout, sintels, wieren, e.d. Op deze drijvende voorwerpen treft men vaak soorten aan, die elders in ons land niet gevonden worden. Een gedeelte van dit drijvende materiaal bestaat uit wieren en stukken hout die door zware zuidwester stormen van de kusten van het Kanaal worden losgeslagen en naar het noorden worden gedreven. Oorspronkelijk op deze wieren en dit hout levende dieren worden dan meegevoerd en bereiken zo ons land. Zoals Ten Broek en Kaas (1939, D. L. N., jrg. 44, blz. 146 e.v.) aangeven, zijn ook de kurkenbossen, die de vissers van noordwest Frankrijk als drijvers voor hun netten gebruiken, belangrijke transportmiddelen van diersoorten uit het Kanaal. Op deze wijze kan men aan ons strand dieren aantreffen, die feitelijk niet tot onze fauna behoren, daar zij zich hier niet kunnen handhaven, maar die hier toch op natuurlijke wijze, d.w.z. zonder tussenkomst van de mens, terecht zijn gekomen. Dergelijke soorten hebben van Van Regteren Altena (1937, Nieuwe Verh. Bat. Gen. proefonderv. Wijsb., ser. 2 dl. 10 st. 3, blz. 135, 142) de naam „natuurlijke adventieven” ontvangen. Vrij veel is reeds geschreven over de natuurlijk adventieve Weekdieren

(Mollusca) van ons land, doch aan de natuurlijk adventieve Schaaldieren (Crustacea) is nog zeer weinig aandacht besteed. De hier behandelde Zeepissebedden (Isopoda en Tanaidacea), die alle in de laatste jaren op aangespoelde drijvende voorwerpen aan ons strand gevonden zijn, vertegenwoordigen de meest interessante der aangevoerde soorten. Een aantal was nog niet eerder van onze kust vermeld, terwijl enkele zelfs nog niet eerder in de zuidelijke Noordzee waren opgemerkt. Ook de twee hier genoemde soorten van Zeepokken (Cirripedia) waren nog niet van ons land bekend, hoewel het hier behandelde materiaal reeds in 1894 werd verzameld.

Isopoda.

Gnathia dentata G. O. Sars.

Deze soort is nu tweemaal aan onze kust gevonden. Op 19 April 1951 vond de heer G. Gerrits 6 mannetjes en 1 wijfje op een aangespoelde brokkelkurk op het strand tussen Bloemendaal en IJmuiden, tussen de strandpalen 62 en 67. Tien dagen later, op 29 April 1951, trof de heer C. Swennen een mannetje en een wijfje van deze soort aan op een aangespoelde kurkenbos bij de Hondsbosse zeekering. Deze vondsten zijn daarom zo merkwaardig, omdat tot nu toe *Gnathia dentata* alleen bekend was van de westkust van Noorwegen van Trondheim tot de Hardangerfjord. De soort werd daar aangetroffen op rotsachtige bodem tussen Hydroiden, op een diepte van 37 tot 91 meter. Het is natuurlijk mogelijk dat de

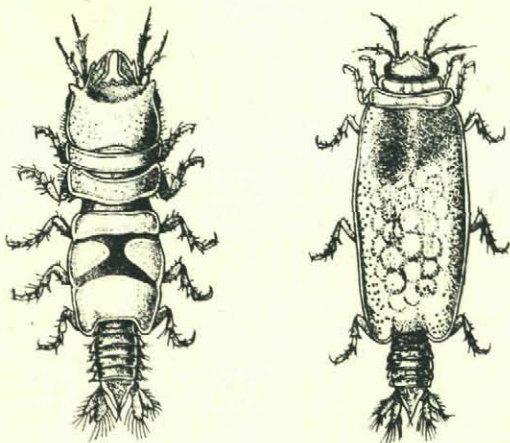

Fig. 1. *Gnathia dentata* G. O. Sars, links ♂, rechts ♀; naar G. O. Sars.

soort elders door haar geringe grootte (volwassen exemplaren worden tot ongeveer 4 mm lang) over het hoofd gezien is. De enige Gnathiide die tot nu toe van ons land bekend was, is *Paragnathia formica* (Hesse), een vorm van het brakke water, die reeds door M. Slabber (1769-1778) uit Zeeland vermeld werd.

Dynamene bidentata (Adams).

De eerste vondst van deze soort uit ons land dateert van 21 October 1948, toen de heer A. Bloklander een mannetje vond op een kurkenbos, die tussen Kijkduin en Terhei, op het Noordzee-strand ten Z. van 's-Gravenhage, was aangespoeld. Deze vondst werd reeds door mij vermeld in Zoologische Mededelingen (1949, vol. 30 n. 12, blz. 174).

Hierna is de soort nog twee maal in ons land aangetroffen. Op 26 September 1950 vond de heer A. Bloklander een mannelijk dier op het basale deel van een aangespoeld exemplaar van het Riemwier, *Himantalia lorea* (L.) Lyngb., op het strand ten noorden van Scheveningen. En op 1 October 1950 vond de heer J. Viergever

niet minder dan 40 mannetjes en 1 wijfje op een bij Westenschouwen aangespoelde kurkenbos.

Dynamene bidentata is bekend van de Zwarte Zee, de Middellandse Zee en de oostkust van de Atlantische Oceaan van Mauritanië (W.-Afrika) tot de westkust van Frankrijk en de Britse eilanden. Zij is vermeld van de gehele kust van Ierland, van de zuid- en de westkust van Engeland en van de westkust van Schotland. Er zijn ook twee opgaven van de oostkust van Schotland, namelijk van Banffshire (N.O.-Schotland) en van de Firth of Forth. Op de laatstgenoemde vindplaats werd de soort echter tussen de begroeiing van een scheepswand aangetroffen en is dus mogelijk van elders aangevoerd.

De dieren schijnen zich bij voorkeur op te houden in de benedenste helft van de getijzone.

Limnoria quadripunctata Holthuis.

Deze soort, die eerst in 1949 (Holthuis, Zool. Meded., vol. 30 n. 12, blz. 167, fig. 2) als specifiek verschillend van *Limnoria lignorum* (Rathke) werd herkend, is tot nu toe in ons land slechts in aangespoeld hout gevonden. Zij blijkt niet erg zeldzaam te zijn en is hier van de volgende vondsten bekend: Tessel, bij strandpaal 17, in een aangespoeld balkje (8 October 1946, leg.

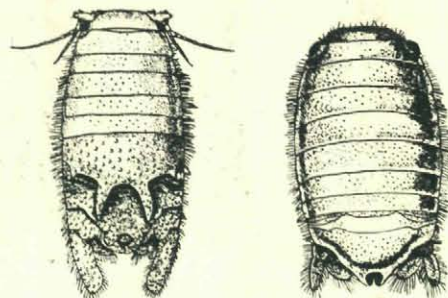

Fig. 2. *Dynamene bidentata* (Ad.), links ♂, rechts ♀; naar Omer-Cooper & Rawson.

A. Bloklander), Den Helder, in aangespoeld hout op de zeedijk (13 November 1949, leg. C. Swennen; 15 April 1951, leg. J. Stock en C. Swennen), ten zuiden van Huisduinen, bij strandpaal 4, in aangespoeld hout (1 December 1951, leg. C. Swennen), Hondsbosse zeewering, in aangespoeld balkje (10 December 1950, leg. C. Swennen), tussen IJmuiden en Bloemendaal, in aangespoeld balkje (23 September 1950, leg. J. Stock), tussen Noordwijkerhout en Noordwijk, in aangespoeld hout (20 September 1948, leg. J. A. W. Lucas), ten zuiden van Noordwijk, in spleet van aangespoelde kurk (28 Februari 1949, leg. J. A. W. Lucas), tussen Noordwijk en Katwijk, in aangespoeld hout (24 October 1948, leg. S. Kroonenberg en L. B. Holthuis; 23 Januari 1949, leg. W. Vervoort).

Evenals *Limnoria lignorum* leeft *L. quadripunctata* in gangen die zij in hout boort. De juiste verspreiding van de soort is niet bekend, doch zij schijnt in tropische en gematigde zeeën van de gehele wereld voor te komen.

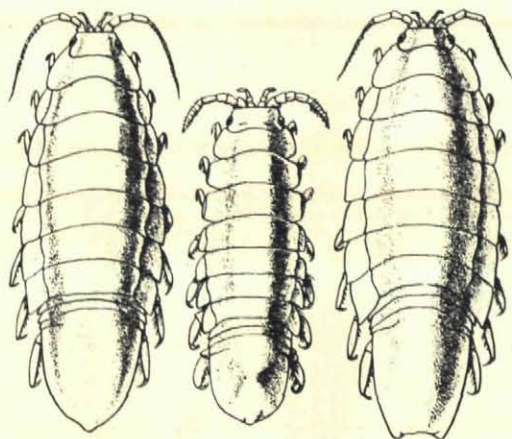

Fig. 3. Links *Idotea neglecta* G. O. Sars, midden *Idotea pelagica* Leach, rechts *Idotea emarginata* (Fabr.); naar G. O. Sars.

Idotea neglecta G. O. Sars.

Op 8 December 1950 werden twee exemplaren van *Idotea neglecta* samen met drie exemplaren van *Idotea marina* (L.) gevonden op een aangespoelde kurkenbos op het strand ten zuiden van IJmuiden (leg. P. Jansen). Voordien was ze nog niet in ons land aangetroffen. De soort was echter bekend van de oostelijke Atlantische Oceaan van N.-Noorwegen tot Z.W.-Frankrijk en is zelfs tweemaal uit de zuidelijke Noordzee vermeld, namelijk van Lowestoft (O.-Engeland) en van de West Hinder bank voor de Belgische kust.

Idotea neglecta leeft op diepten tot 36 m en schijnt zich daar voornamelijk tussen algen op te houden.

Idotea pelagica Leach.

Hoewel *Idotea pelagica* reeds van ons land vermeld werd, bleek de soort hier voor 1949 nog niet gevonden te zijn. De opgave in de literatuur betreffende Nederlandse exemplaren van *Idotea pelagica* bleek namelijk op materiaal van een andere soort te zijn gebaseerd. Op 13 November 1949 echter vond de heer C. Swennen een exemplaar van de echte *Idotea pelagica* op een aangespoeld balkje op de zeedijk te Den Helder. In de volgende jaren kon worden vastgesteld dat de soort ook autochtoon in ons land voorkomt. Op 11 Augustus 1950 werd zij namelijk door de heren A. Mulder en C. den Hartog bij Westkapelle gevonden, terwijl Mevr. W. S. S. van der Feen-van Benthem Jutting de soort op 5 Juli 1951 in vrij groot aantal aantrof op de paalhoofden te Domburg.

Idotea pelagica is bekend van N.-Noorwegen tot Mauritanië (W.-Afrika); ook uit de zuidelijke Noordzee was zij reeds vermeld, namelijk van Lowestoft (O.-Engeland) en van de Belgische kust (Ostende en Coxyde). De soort leeft meestal in

ondiep water bij de kust, tussen algen, mosselen enz., hoewel zij ook van grotere diepten bekend is.

Idotea emarginata (Fabricius).

In de literatuur zijn drie vondsten van deze soort aan de Nederlandse kust vermeld. Maitland noemde in 1874 een exemplaar dat „op het strand te Katwijk onder zeewier in Novemb. 1851” gevonden werd (Tijdschr. Nederl. Dierk. Ver., vol. 1, blz. 246). De volgende opgaven zijn van Den Helder (Augustus 1907) en van het strand tussen Katwijk en Noordwijk (24 October 1948, leg. S. Kroonenberg en L. B. Holthuis); deze laatste twee opgaven werden door mij gepubliceerd in Zoologische Mededelingen (1949, vol. 30 n. 12, blz. 177). Na 1949 zijn de volgende vondsten van *Idotea emarginata* van onze kust bekend geworden: Den Helder, in aangespoeld wier op de zeedijk (16 April 1950, leg. J. A. W. Lucas en C. Swennen), ten noorden van Noordwijk, tussen aangespoelde eierkapsels van de Wulk, *Buccinum undatum* L. (5 April 1951, leg. J. A. W. Lucas), 's-Gravenzande, op een aangespoelde kurkenbos (21 September 1948, leg. A. Bloklander).

Deze soort is bekend van de gehele Atlantische kust van Europa en van de westelijke Middellandse Zee. Zij werd verscheiden malen in de zuidelijke Noordzee aangetroffen. *Idotea emarginata* schijnt in ongeveer hetzelfde milieu te leven als *I. neglecta*.

Janira maculosa Leach.

In de laatste jaren is deze soort tweemaal met drijvend materiaal op onze kust aangespoeld en wel beide keren bij Huisduinen (N.H.). Op 23 September 1950 vonden de heren K. Louwrier en C. Swennen twee jonge dieren op een stuk steen waarop zich

een exemplaar van het wier *Himanthalia lorea* (L.) Lyngb. had vastgezet. Op 15 April 1951 vonden de heren J. Stock en C. Swennen 4 jonge exemplaren van de soort op een aangespoeld stuk kurk. *Janira maculosa* is reeds twee maal uit ons land vermeld, doch één dezer opgaven berust op foutief gedetermineerd materiaal. De andere opgave betreft een klein exemplaar

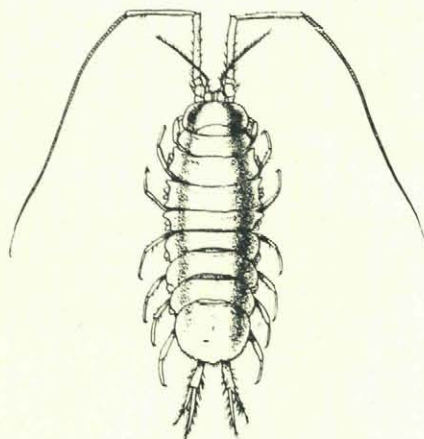

Fig. 4. *Janira maculosa* Leach; naar G. O. Sars.

dat in Augustus 1926 bij Fort Rammekens is gevonden (Koumans, 1928, Zool. Meded., vol. 11, blz. 202).

Dit is een noordelijke soort, waarvan het verspreidingsgebied zich van N.-Noorwegen, Groenland en IJsland uitstrekt tot de Franse westkust en tot de oostkust van Noord-Amerika. Zij wordt vaak op vrij grote diepten (54 tot 180 m) gevonden.

Tanaidacea.

Tanais cavolinii H. Milne Edwards.

Tot nu toe was slechts één opgave van deze soort uit ons land bekend, en wel die van Koumans (1928, Zool. Meded., vol. 11, blz. 202), die 4 exemplaren van de Schelde noemde. In de laatste tijd is de soort niet minder dan vier maal aan onze

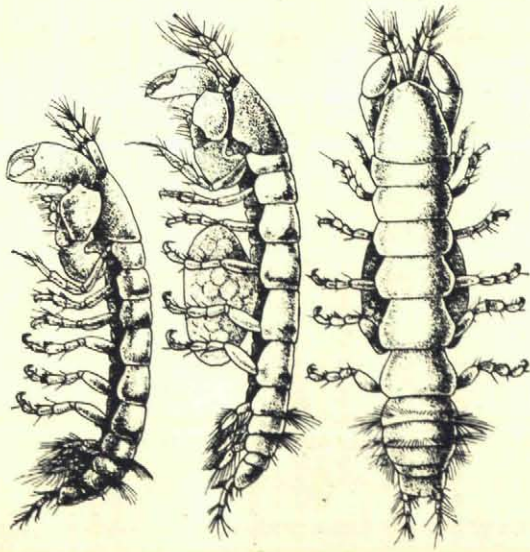

Fig. 5. *Tanais cavolinii* H. M. Edw. links ♂ opzij gezien, midden ♀ opzij gezien, rechts ♀ van boven gezien; naar G. O. Sars.

kust aangetroffen : Den Helder, ongeveer 10 exemplaren in door *Limnoria* geboorde gaten van een op de zeedijk aangespoelde plank (15 April 1951, leg. J. Stock en C. Swennen), Huisduinen, 2 exemplaren in gaten van een aangespoeld balkje (23 September 1950, leg. C. Swennen), tussen Callantsoog en Petten, één exemplaar op een aangespoelde kurkenbos (10 September 1950, leg. C. den Hartog), ten zuiden van IJmuiden, één exemplaar op een aangespoeld stuk kurk (23 September 1950, leg. C. Swennen).

Tanais cavolinii is bekend van de Middellandse Zee en van de oostelijke Atlantische Oceaan van de westkust van Noorwegen tot de Azoren, zij is ook vermeld van de oostkust van Noord-Amerika. De soort leeft in ondiep water tussen algen, enz.

Leptochelia dubia (Kröyer).

Deze soort is in de laatste jaren twee maal

aan onze kust gevonden. Op 26 October 1946 trof de heer A. Bloklander op het strand tussen Kijkduin en 's-Gravenzande (Z.H.) een exemplaar aan op aangespoeld wier van de soort *Himanthalia lorea* (L.) Lyngb. Op 10 Maart 1951 vond de heer J. Stock drie exemplaren bij het uitwassen van aangespoeld materiaal van het wier *Halidrys siliquosa* (L.) Lyngb., dat ten zuiden van IJmuiden was gevonden. Alle tot nu toe onderzochte Nederlandse exemplaren bleken wijfjes te zijn.

Leptochelia dubia heeft een zeer uitgestrekt verspreidingsgebied. Zij is bekend van de Zwarte Zee, de Middellandse Zee, de oostelijke Atlantische Oceaan van Senegal (W.-Afrika) tot Z.-Engeland en Ierland, van de oostkust van Amerika van Brazilië tot aan Massachusetts (U.S.A.) en van het indo-westpacific gebied van de Rode Zee en Zuid-Afrika tot de Tuamotueilanden. Van de Noordzee was zij tot nu toe nog niet vermeld.

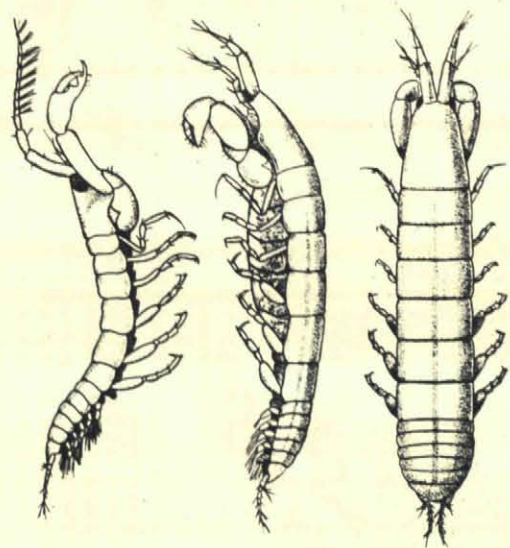

Fig. 6. *Leptochelia dubia* (Kry.), links ♂ opzij gezien, midden ♀ opzij gezien, rechts ♀ van boven gezien; naar G. O. Sars.

Cirripedia.

Eind December 1894 werd een levend exemplaar van *Thalassochelys caretta* (L.), de Karetschildpad, bij Ouddorp op Overflakkee gevangen (zie van Lidth de Jeude, 1895, Notes Leyden Mus., vol. 16, blz. 211, 212). Het betreft hier naar alle waarschijnlijkheid een verdwaald dier, daar de soort thuis hoort in de tropische en subtropische gedeelten van de Atlantische Oceaan. Vangsten van levende exemplaren van deze schildpad worden echter zo nu en dan van onze omgeving gemeld. Het door Dr van Lidth de Jeude genoemde dier wordt in de collectie van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden bewaard en bleek bij nader onderzoek op de kop en op het rugschild zeepokken te dragen. Deze zeepokken behoren tot twee verschillende soorten, die tot nog toe niet van onze kust vermeld waren :

Chelonibia caretta (Spengler).

Op het rugschild van de bovengenoemde schildpad bevinden zich een vrij groot aantal exemplaren van *Chelonibia caretta* van verschillende grootte. De grootste diameter van het grootste door mij gemeten exemplaar bedraagt 50 mm. De meeste exemplaren waren vrij diep in de schaal van de schildpad gedrongen.

De soort wordt in tropische en subtropische zeeën op schildpadden aangetroffen ; zo

is zij bekend van de oostkust der Verenigde Staten, West-Indië, Brazilië, West- en Zuid-Afrika, de Rode Zee, Indochina en Noord-Australië.

Fig. 7. Links *Chelonibia caretta* (Spengl.), rechts *Platylepas hexastylos* (O. Fabr.); naar Darwin.

Platylepas hexastylos (O. Fabricius).

De Karetschildpad van Ouddorp droeg op de kop en op het rugschild enkele exemplaren van *Platylepas hexastylos*. Het aantal van deze exemplaren was echter veel geringer dan dat van de voorgaande soort. Het grootste exemplaar van *Platylepas* had een grootste diameter van 11 mm.

Platylepas hexastylos is op het pantser van zeeschildpadden en op de huid van zee-koeien aangetroffen. Evenals de voorgaande soort is ook deze wijd verspreid. Zij is bekend van de oostkust der Verenigde Staten, van West-Indië, de Middellandse Zee, de kust van West-Afrika, de Timor Zee, Australië en Nieuw Caledonië ; een opgave van het voorkomen in Californië schijnt niet geheel betrouwbaar te zijn.

Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden.

VRAGEN EN KORTE MEDEDELINGEN

Putters. Ondanks de zeer zachte winter had ik op 6 Januari twee Putters in mijn tuin te Bennekom. Ze vlogen van de ene dorre Teunisbloem-vruchtstengel naar de andere om de resterende zaadjes uit de opengesprongen vruchten te pikken. Over het algemeen bleven ze trouw bij elkaar, maar een enkele maal raakten ze wel eens wat ver uiteen en dan probeerde een Pimpelmees zo'n eenzame Putter

van zijn stengel te verdrijven, wat een uiterst kleurig gefladder tot gevolg doch geen succes had ; en toen de tweede Putter weer op kwam dagen, trok de Pimpel af.

Op 10 Februari, met sneeuw, zat er een troepje van 11 Putters in mijn Driedistels, ze aten de vruchten uit de pluizige hoofdjes, maar gingen ook op de grond in de sneeuw zitten om de gemorste vruchtjes op te pikken. J. W.